

מקורות התורה

14 - מצוות דרבנן - א

1. נמצא לפי הכללים שהקדמנו שכל הדינים הקבועים בתורה נחלקים לחמשה חלקים:

- החלק הראשון - הפירושים המקובלים ממשה
- החלק השני - הם הדינים שבהם אמרו שהם הלכה למשה מסיני
- החלק השלישי - הם הדינים שנלמדו באחת המדות
- והחלק הרביעי - הם הדינים שקבעו הנביאים והחכמים שבכל דור ודור על דרך הגדר והסייג לתורה
- והחלק החמישי - הם הדינים שנעשו בדרך העיון להסדרת הענינים שבין בני אדם והם שקוראים אותם חכמים תקנות ומנהגות¹

הקדמת הרמב"ם למשנה

A] THE SANHEDRIN

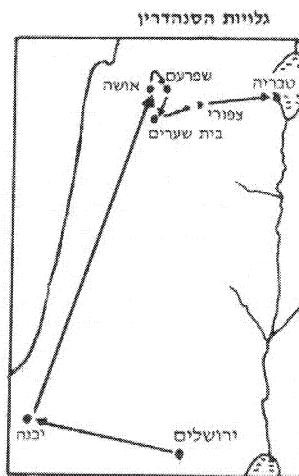
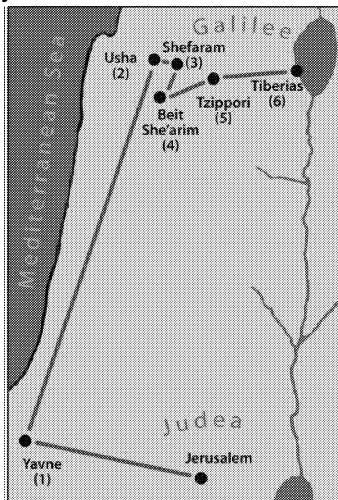
2. טו ויאמר ה' אל-משה אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי-הם זקני העם וישטרו ולקחת אתם אל-אהל מועד והתיצבו שם עמך: יז וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן-הרוח אשר עלך ושמתי עליהם ונשאני אתך במשא העם ולא-תשא אתה לבדך

במדבר יא:טו-יז

3. וגם בירושלם העמיד יהושפט מן הלויים והכהנים וימראשי האבות לישראל למשפט ה' ולריב וישבו ירושלם

דברי הימים ב' יט:ח

The Sanhedrin functioned throughout Jewish history, including throughout the First and Second Temple periods and was based in the Temple complex. 40 years prior to the destruction of the Second Temple, the Sanhedrin left its home and began a period of exile, first within Jerusalem and then, following the Churban, to other parts of Eretz Yisrael. It moved first to Yavneh, then Usha, back to Yavneh, again to Usha, to Shefaram, Beth Shearim, Tzipori and finally, in around 200 CE to Tiberias. Its power waned over the subsequent years under increasing pressure from the Roman Byzantine authorities until it was eventually made illegal by the Romans in 425 CE²

1. Not to be confused with minhagim. Minhagot are very similar to Takanot in that they come 'from the top down' - ie they originate with the Rabbis and are taken on by the people. Whilst Takanot are specific decrees, Minhagot are customs of the Prophets or sages which are adopted by the people (eg arava on Hoshana Rabbah). Minhagim are general custom initiated by the people which become binding in halacha not under the authority of the Rabbis but under the rubric of 'nedarim' - the ability of individuals or communities to develop new halachic practices

2. For a good summary of the history of the Sanhedrin and attempts in modern times to re-establish it, see www.thesanhedrin.org/en/index.php?title=Historical_Overview

B] THE SOURCE OF RABBINIC AUTHORITY

4. ח כִּי יִפְלֹא מִמֶּדֶד דְּבָר לְמִשְׁפָּט בְּיַד־דָּם לְדָם בְּיַד־דִּין לְדִין וּבִין נִגְעַל לְנִגְעַל דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקִמַּתְּ וְעָלִיתְּ אֶל־הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ט וּבֵאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הַהֵם וְדַרְשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: י וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמִּקְוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד: יא עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶד וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל: יב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשַׁרְתָּ שָׁם אֶת־ה' אֶלְקִיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: יג וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִזְדוּן עוֹד

דברים יח-יג

- Which Rabbis does this include? Only the Sanhedrin in the Temple complex? The Sanhedrin even in exile? 'Chazal' - the rabbis of the Talmudic period? Contemporary rabbis?
- What areas of halachic life fall within this authority? According to some commentators, the authority is broad - to engage in the the process of (i) transmission (mesorah); (ii) interpretation (drasha) and (iii) legislation (mitzvot derabbanan). Others interpret the authority more narrowly - see further in later shiurim
- Does this authority extend beyond halacha and if so how far? Issues of hashkafa? Totally non-religious matters?
- How does this authority interface with other related concepts such as Da'at Torah, Emunat Chachamim?

5. אמר רב חייא בר אשי אמר רב: המדליק נר של חנוכה צריך לברך מאי מברך? מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה והיכן צונו? רב אויא אמר: (דברים יז) מלא תסור. רב נחמיה אמר: (דברים לב) שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

שבת כג.

- Rav Kook³ sees these two verses as two different focuses. Lo Tasur is directed at the present - to instruct us to see the Rabbinic halachic process as fundamental and central to our lives. Sha'al Avicha is to connect us with the mesorah and process of Rabbinic tradition of the past

C] THE MITZVAH TO MAKE RABBINIC LEGISLATION

6. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֶיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם

ויקרא יח:

- What is the pshat in this verse? Who is it addressed at?

7. רמז לשניות מן התורה מניין? רב כהנא אמר, מהכא: (ויקרא יח) ושמרתם את משמרת - עשו משמרת למשמרת

יבמות כא.

8. גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור ודור לעשות סייג לתורה כמו ששמעו ממשה בפירוש. שנאמר ושמרתם את משמרת - עשו משמרת למשמרת. וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שראו בית דין של אותו הדור. לפי שאסור לסור מהם שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל.

הקדמה ליד החזקה לרמב"ם

9. ויתכן גם כן לומר דדרשה 'עשו משמרת למשמרת' היא דרשה גמורה לגבי גזירות הראיות לתקן כדי לעשות סייג לתורה שביא אזכרה אל הצ"ד על כך

קנאת סופרים על ספר המצות של הרמבם שורש ראשון - דף יב: ד"ה ונ"ל

- What is the authority of the mitzvah on the Rabbis to create secondary legislation? Which of the 5 categories would this fall into?

D] THE ROLE OF PROPHECY IN RABBINIC LEGISLATION

10. ויש מצות אחרות שנתחדשו אחרי מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל, כגון מקרא מגלה ונר חנכה ותענית תשעה באב וידיים וערובין כל אלו המצות חייבין אנו לקבלם ולשמרם שני לא תסור מן הדבר וכו'. אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או דרך הוראה או דרך גזירה אין זו תוספת

הקמה למשנה תורה בסוף מנין המצות

- Does the Rambam differ here from his approach to the role of Nevuah in the other aspects of the halachic process?

11. הרבה גזירות נמצא אצלינו במשנה סתם, ולא נחלק בהם אדם מעולם. ולא נוכל לברר מאיזה זמן באו אלינו ומתי עמדו חכמי הדור למנין על גזירות אלו. ובלי ספק כולם באו אלינו מן בית דין הגדול, אשר נגזרו מהם במעמד שלם אחר שעמדו עליהם למנין

מבוא התלמוד - ר' צ.ה. חיות ע' 298

- How old are the halachot found in the Mishna - when was Rabbinic Law created?
- In whose name is most of the halacha in the Mishna brought?
- Is machloket in the Mishnah on the halachic detail or the existence of the halachic concept or principle (or both)?

Consider the following Rabbinic mitzvot (relating to hilchot Shabbat alone!) which were already settled and unanimously agreed upon by the time of the Mishna:-

- not to leave uncooked food on the fire before Shabbat in case one comes to turn up the flame
- not to wrap hot food before Shabbat
- not to wear certain jewelry on Shabbat in a public domain in case one comes to carry it
- not to ask a non-Jew to work for a Jew on Shabbat
- not to have a court case on Shabbat
- not to have a wedding on Shabbat
- not to make a loan on Shabbat
- not to swim on Shabbat
- lighting Shabbat candles
- making kiddush and havdala on wine
- muktze

E] WHY DID THE TORAH NOT INCLUDE THE RABBINIC LAWS?

12. לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה

דברים לייב

13. לא תהיה אחרי דברים לרעת ולא תענה על רב לנטות אחרי רבים להטות

שמות כ"ב

14. כל התקנות האלו ... הנה דעתו יתברך שמו מסכמת שישמרו שמירה מעולה ככל מצות התורה עצמה ... וכבר היה ראוי שיצוה עליהם הוא ית"ש בתורה עצמה, אלא שהיה הרצון לפנינו שיבא הדבר מצדנו ... ואין הבדל בין [מצות מן התורה ומצות מדרבנן] אלא במה שהם ז"ל הבדילום, דהיינו הספיקות בדיני התורה ידינו לחומרא ובדברי סופרים ידינו לקולא ... אמנם בענין חיוב המצות ... אין הפרש בין אלה לאלה כלל

רמח"ל מאמר העיקרים

15. התורה רצתה אשר מלבד ענינים הנצחים ומקיימים לעד, יתחדש ענינים, סיגים, ואזהרות, וחומרות אשר יהיו זמניים, היינו שיהיה ביד החכמים להוסיף ע"פ גדרים הנמסר להם
משך חכמה שפטים יזיא (ד"ה לא תסור)

16. וגם באלו מצוות [שגזרו חכמים] אין ספק שהם מתחברים אל התורה עצמה ... וכן עשתה הטבע הצפוניים לאצבעות היד והרגלים שלא יהיו נקופים בתנועת האדם ... כך ג"כ גזירות שגזרו חכמים לשמירת המצוות נכנסים בגדר התורה. לכך חייב לברך עליהם אשר קדשנו וכו' כמו על מצוות התורה וכן בכל דבר שבעולם יש שמירה ותיקון ג"כ, שהש"י סדר אותו בחכמתו שיהיה נשמר מן ההיזק ... ואיך לא תהיה שמירה למצוות שבתורה?!

מהר"ל, באר הגולה, באר א (דף טו)

F] THE PURPOSE OF RABBINIC LEGISLATION

The Torah legislates for those people who wish to follow it and assumes that people will live up to its requirements. Rabbinic legislation was often made in recognition of the weaknesses of people in practice

1. Gezerot

Gezerot are normally to safeguard a Torah Law and are often (but not always) negative in nature

- a logical extension of a Biblical Law eg. the Torah prohibits writing on Shabbat with one's dominant hand. The Sages prohibited writing with either hand
- to avoid situations where one could easily come to transgress a Biblical prohibition eg. muktze on Shabbat in case one come to transgress one of the 39 categories of forbidden work with that object
- to respond to a religious need, often based on experience eg. prohibition on taking hot baths on Shabbat since it turned out that people were heating up water on Shabbat and saying that it was from before Shabbat; prohibition on buying wool and milk from shepherds and wood or fruit from those watching orchards since they were tempted to steal

2. Takanot

Takanot, often (but not always) positive in nature, are to create an important new religious structure to promote Torah and Jewish life and were intended to improve and advance the practice of the Jewish people and build their connection with G-d

- Religion:
 - not to deal in food which is not kosher
 - not to eat food cooked on the Shabbat
 - not to deal in weapons
 - not to own a dangerous animal
 - not to drink from liquids that were left uncovered overnight
 - public prayer and Torah reading, minyan
 - learning halachot of the Chag on that Chag
 - Shabbat candles
- Family
 - that sustenance of daughters takes priority over inheritance of sons
 - that cosmetics should be available for women in all towns
 - duties of a husband for wife and wife for husband
 - duties of parents to children (eg education) and children to parents
 - that a woman could not remarry until her child is 2

- National Issues
 - Purim
 - Chanukah
 - Fast days
 - Zecher LeChurban - to mourn the destruction
 - Zecher LeMikdash - to remember the temple - eg Sefira, Arba Minim after first day, Arava, Hakafot
- Society
 - Many takanot on court process and debt collection
 - Prozbul
 - Ban on gambling
 - Definitions of theft

G] EARLY RABBINIC LEGISLATION⁴

17. משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים

שבת ל.

Here is a selection of different gezeirot and takanot made in the early days of Torah Shebe'al Pe

- Moshe:**
- 7 days of Sheva Berachot
 - 7 days of aveilut
 - first paragraph of bircat hamazon
 - obligation to study the laws of a festival on that festival
- Yehoshua:**
- second paragraph of bircat hamazon
 - anyone may fish in the Kinneret
 - small cattle may graze in large private woods
 - a spring newly emerging on private land may be used by the public of that town
 - many other takanot concerning settlement of the Land
- David:**
- third paragraph of Bircat Hamazon
 - no yichud with an otherwise permitted unmarried woman
- Shlomo:**
- not to carry between private domains and innovation of the Eruv to permit this
 - unsupervised hands are tamei
- Ezra:**
- Jewish courts sit on Mon and Thurs
 - Torah reading in public on Shabbat mincha and on Mon and Thurs
 - To wash laundry for Shabbat on Thursday
 - To eat garlic on Friday night
 - Not to daven or learn after marital relations before going to mikveh
 - Leviim lost rights to Ma'aser Rishon
- Anshei Knesset Hagedola:**
- Berachot
 - Amidah
 - Purim
 - Kiddush and Havdalah

4. One of the most comprehensive sefarim on the nature and scope of specific Rabbinic mitzvot is *Hatakanot BeYisrael*, Rav Yisrael Stephansky, Mosad HaRav

Yose b. Yoezer

~Yose b. Yochanan:

- that glass can be tamei
- that chutz l'aretz is tamei

B.D. of Hashmonaim

- Chanukah

Hillel:

- Prozbul and many others

R. Yochanan Ben Zakai;

- Many rabbinic innovations following the destruction of the Temple
- leaving a square ama undecorated on the wall
- taking arba minim 7 days

Extra Sources

18. השלישי הם המצות שגזרו חכמים גדר וסייג לתורה, וגם באלו מצות אין ספק שהם מתחברים אל התורה עצמה. כי תמצא מצות עשה שבתורה הם רמ"ח כמנין אבריו של אדם כמו שאמרו חכמים (מכות כ"ג, ב') ומאחר שהמצות הם במספר האברים א"כ יש למצות יחוס אל האברים. והרי החכימה הטבע לתת לאברים שמירה שלא יתקלקל האבר, כמו שתראה העינים שיש להם מכסה שלא יבא לעין קלקול, וכן יש הרבה אברים אשר יש להם שמירה שלא יתקלקלו, וא"כ איך לא יהיה שמירה למצות אלקית. כי לפי גודל ההיזק גזרה החכמה לעשות שמירה יותר, כמו שהחכימה הטבע לעשות אל העין שמירה הוא המכסה שהוא על העין, כי העין אבר חשוב מאד צריך אליו שמירה. וכן עשתה הטבע הצפרנים לאצבעות היד והרגלים, שלא יהיו נקופים בתנועת האדם, ושערות הראש שמירה לראש, וכן כל אבר ואבר לפי חשיבותו יש לו שמירה מבחוץ. ודבר זה הוא זולת האבר הדבר שהוא שמירה אליו. ובודאי האברים וצורתן הוא פעולת הש"י, ויש לייחס פועל זה יותר אל הש"י מלייחס זה אל פועל הטבע, רק כי המכסה שהוא לעין שהוא שמירת העין יש לייחס זה יותר אל הטבע. כך גוף המצוה סדר הש"י, רק שמירת המצוה שהוא מצוה דרבנן דבר זה גזרו ופעלו חכמים והם בני אדם ויש לייחס אותם אל הטבע, כי הש"י סדר אותם לפועל זה. וכמו ששמירת העין ושאר אברים נכנסין בגדר הבריאה, כך ג"כ הגזירות שגזרו חכמים לשמירת המצות נכנסים בגדר התורה. לכך חייב לברך עליהם אשר קדשנו וכו', כמו על מצות התורה. וכן לכל דבר שבעולם יש שמירה ותיקון ג"כ, שהש"י סדר אותנו בחכמתו שיהיה נשמר מן ההיזק, ודבר זה ידוע למי שיודע בענין זה. ואיך לא תהיה שמירה למצות שבתורה, שיותר צריך שמירה אל המצות במה שיצר לב האדם רע מנעוריו ויש לחוש שיתקלקלו, ולפיכך צריך לגדרים וסייגים ולשמירה, כמו אברי האדם וכל אשר הוא תחת השמש יש לו שמירה, אשר על ידי אותה שמירה נשמר שלא יבא לידי קלקול, כך צריך שמירה וגדר למצות התורה. וכמו שהשמירה של האבר אין ראוי להיות שומר אל השומר, מפני שאי אפשר שיהיה דבר טפל אצל דבר שהוא טפל בעצמו, רק הדבר הוא טפל אצל העיקר. ולכך אמרו גם כן בכל מקום (ביצה ג', א') שאין גוזרין גזירה לגזירה, כי הגזירה האחת שהיא שמירה אצל המצוה מתחברת עם המצוה עצמה וטפילה היא אצל העיקר, אבל גזירה לגזירה אין לגזור כי אין הדבר טפל רק אל דבר שהוא עיקר, ודבר זה ענין מופלג מאוד. הרי התבאר ענין אלו מצות שהם מתחברים לתורה בחבור גמור במה שהם שמירת התורה, כמו שמתחבר השומר עם האבר עד שיכנוס בגדרו עד ששם האבר נקרא עליו. וכך אלו מצות שהם גדר לתורה אין ספק שיכנסו בגדר אחד עם התורה, עד כי שם תורה נאמר עליהם כאחד ודבר זה מבואר מאוד:

ספר באר הגולה - הבאר הראשון

Who's Who

Ma'mar HaIkarim

Ramchal; 18C, Italy

Meshech Chochmah

R' Meir Simcha HaCohen of Dvinsk; 19/20C, Russia

Ba'er HaGolah

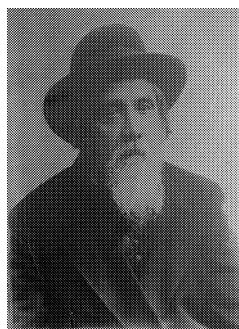
Maharal; 17C, Prague

Mevoh Hatalmud

R' Tzvi Hirsch Chajes; 19C, Poland

Kinat Soferim

R' Chanania ben Menachem Kazis

Rav Meir Simcha HaCohen

Rav Tzvi Hirsch Chajes